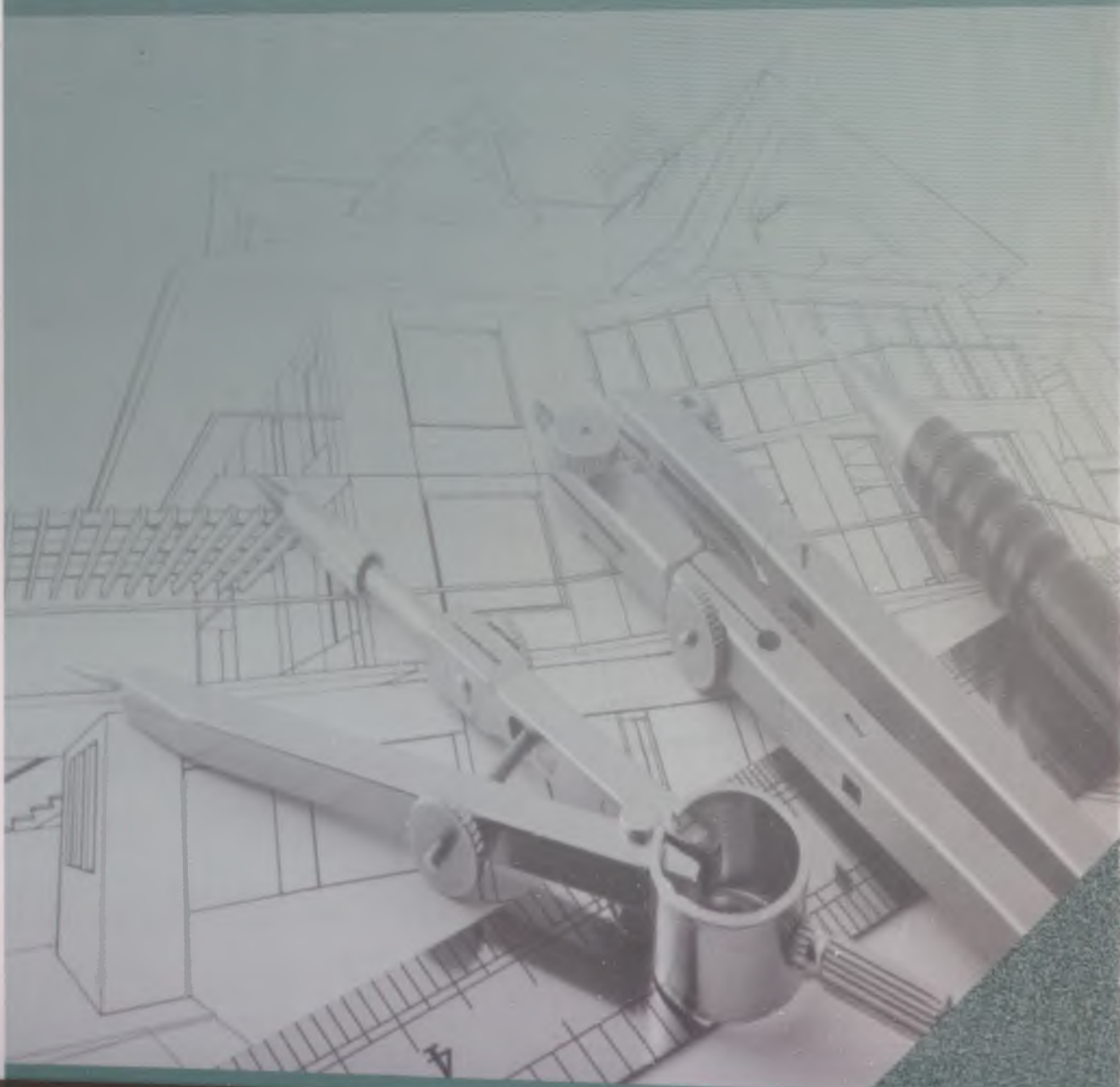

71
M 23

O.SH. MAMANAZAROV

LOYIHA BOSHQARUVI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

TOSHKENT ARHITEKTURA QURILISH INSTITUTI

O.SH. MAMANAZAROV

LOYIHA BOSHQARUVI

O‘quv qo‘llanma

Toshkent

«Ijod-Press»

2019

UO'K: 71(075.8)

KBK: 85.11ya73

M 23

M 23 Mamanazarov Sh.O.

Loyiha boshqaruvi. [Matn] / Mamanazarov Sh.O. – T.:
«Ijod-Press» nashriyoti, 2019-yil, – 208 bet.

Qo'llanmada loyihani boshqarish metodologiyasining asosiy qoidalari keltirilgan. Kontsepsiya, hayotiy sikl, asosiy ishtirokchilarning roli, loyihani boshqarishning asosiy funksiyalari va jarayonlari, loyihalarni moliyalashtirish, loyiha xavflarining samaradorligini baholash kabi masalalar ko'rib chiqiladi. Loyihalarni boshqarish sintetik intizom bo'lib, u ham ixtisoslashgan, ham kasbiy bilimlarni birlashtiradi. Maxsus bilimlar loyihalar tegishli bo'lgan faoliyat sohasining xususiyatlarini aks ettiradi (innovatsion, ta'lim, qurilish, atrof-muhit, ilmiy tadqiqotlar, qayta tashkil etish va boshqalar). Biroq, loyihalarni boshqarish turli loyihalar uchun muvaffaqiyatli ishlatilgan usul va vositalar tufayli barcha faoliyat sohaslaridagi loyihalarga xos bo'lgan umumiy bilimlarni o'rganish natijasida mustaqil fanga aylandi.

O'quv qo'llanma arxitektura va qurilish ta'lim yo'nalishlari bakalavr talabalariga hamda boshqa barcha mutaxassisliklar talabalariga mo'ljallangan bo'lib, amaliyotda ham foydalanish mumkin.

Mas'ul muharrir:

i.f.n., dotsent D.R.Xairova

Taqrizchilar:

R.X.Karlibayeva – TDIU, “Korporativ boshqaruv” kafedrası professori, i.f.d.

U.A.Shodmonova – TAQI, “Informatika va information texnologiyalar” kafedrası dotsenti, i.f.n.

UO'K: 71(075.8)

KBK: 85.11ya73

ISBN 978-9943-6223-1-9

© «Ijod-Press» nashriyoti, 2019

© O.Sh. Mamanazarov

KIRISH

Hozirgi kunda “Loyiha” va “Loyihani boshqarish” so'zlari rahbarlar tomonidan turli xil sohalar va boshqaruv darajalarida ishlatiladigan terminologiyada mustahkam o'mashgan. O'zbekistonning bozor iqtisodiyotiga o'tishi iqtisodiy va boshqaruv faoliyatida ixtisoslik darajasini oshirishni, rejalashtirishning maxsus usullarini ishlab chiqish, ijrochilar va ish muddatlarning monitoringini o'zaro munosabatlarini tashkil qilishni talab qiladi.

Menejment obyektiga yangi yondashuvning asosi barcha rivojlangan mamlakatlarda tan olingan loyihalarni boshqarish kontsepsiyasi hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev 2018-yil 28-dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomalarida ta'kidlab o'tganlaridek...“Ayni paytda mamlakatimizda xorijiy investitsiyalar hisobiga 23 milliard dollarlik 456 loyiha amalga oshirilmoqda. 2019-yilda barcha manbalar hisobidan qariyb 138 trln. so'm investitsiyalardan foydalanish rejalashtirilgan, bu 2018-yilga nisbatan 16 foizga ko'pdir. Joriy yil bilan taqqoslaganda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi deyarli 1,5 martaga oshib, 4.2 milliard dollarni tashkil etadi. Shu munosabat bilan 142 zamonaviy korxonani ishga tushirish mo'ljallanmoqda”.

Bugungi kunda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar va ularning natijalari yetakchi xalqaro reyting agentliklari tomonidan e'tirof etilganligi alohida ta'kidlanishi lozim.

Shunday qilib, birinchi marta “FitchRatings” va “Standard & Poor” nufuzli reyting agentliklari tomonidan mamlakatimizga suveren kreditning xalqaro reytingi berildi. Ushbu reyting bahosi “Barqaror” prognozini berdi, bu kelgusi 12–18 oy ichida ko'rsatkichlar pasayishi ehtimoli kamligini bildiradi. Davlatimiz rahbari o'z ma'ruzalarida oliy o'quv yurtlarining ilmiy salohiyatini yanada oshirish, ilmiy va ilmiy-pedagogik kadrlarni tayyorlashni kengaytirishni eng muhim masala sifatida ko'tarib chiqdilar.

Bugungi kunda kompaniyalar zamonaviy loyiha boshqariviga ixtisoslashmoqda. Qadim zamonlarda amaliy faoliyat sifatida paydo

bo'lgan va XX asrning ikkinchi yarmida ilmiy va uslubiy intizom sifatida shakllanishini boshdan kechirgan loyihalarni boshqarish, xalqaro va milliy professional tashkilotlar va standartlar tizimi bilan bir qatorda o'rnatilgan terminologiya va uslublar hamda vositalar to'plamiga ega bo'lgan eng istiqbolli va eng ko'p talab qilingan boshqaruv uslubiyotiga aylandi.

1990-yillarda loyihalarni boshqarish (management by projects) yordamida boshqarish tushunchasi paydo bo'ldi va loyihalarni boshqarish bevosita kompaniyalarga kirib keldi. Ko'plab korxonalar va tashkilotlarda loyiha portfellari va dasturlarini boshqarish uchun metodologiyalar paydo bo'ldi, loyihalarni boshqarish bo'yicha korporativ tizimlar (LBBKT) yaratildi. Kompaniyalarda loyiha boshqaruvini baholash usullarini ishlab chiqish zarurati paydo bo'ldi va ular ishlab chiqildi va standartlashtirildi.

So'nggi yillarda moslashuvchan loyiha boshqaruvi metodologiyalari mashhurlikka erishmoqda va faol ommalashmoqda.

Bularning barchasi "Loyihalarni boshqarish" fanini o'rganishning dolzarbligini belgilaydi.

Muallif taqrizchilarga va qo'llanmani tayyorlashda yaqindan yordam bergan Xairova Dinara Rimovnaga o'zining samimiy minnatdorchiligini bildiradi.

MAVZU 1. LOYIHALARNI BOSHQARISHNING MOHIYATI

1.1. Loyihalarni boshqarishning mohiyati

«Loyiha» tushunchasi bir nechta belgilar bilan tavsiflangan turli xil tadbirlarni (faoliyatlarni) birlashtiradi, ulardan eng keng tarqalgani quyidagilar:

- aniq maqsadlarga erishish, aniq natijalarga erishish;
- bir nechta o'zaro bog'liq harakatlarning muvofiqlashtirilishi;
- muayyan boshlanish va tugash bilan cheklangan vaqt.

Loyihaning ishlab chiqarish tizimidan farqi shundaki, loyiha bir marotaba emas, balki davriy faoliyat. Ketma-ket ishlab chiqarish oldindan belgilangan muddatga ega emas va talabning mavjudligi va hajmiga bog'liq. Talab yo'qolganda, ishlab chiqarish jarayoni tugaydi. Sof ishlab chiqarish aylanishi loyihalar emas.

Biroq oxirgi paytlarda dizayn yondashuvi doimo ishlab chiqarishga yo'naltirilgan jarayonlarga tobora ko'proq qo'llanilmoqda. Misol uchun, muayyan davrda ishlab chiqarish hajmini belgilangan byudjetga asosan oshirish yoki shartnoma bo'yicha yetkazib berish muddatlari mavjud bo'lgan ba'zi buyurtmalarni bajarish.

Loyihaning yakuniy natijasini olish uchun qancha vaqt kerak bo'lsa, loyiha tizimi sifatida loyiha mavjud. Loyihaning konsepsiyasi firma yoki korxonada konsepsiyasiga zid kelmaydi va unga to'liq mos keladi. Bundan tashqari, loyiha ko'pincha kompaniyaning faoliyatining asosiy shakli bo'ladi.

Mutaxassisning o'ziga xos vazifasiga qaratib, har biri mavjud bo'lish huquqiga ega bo'lgan "loyiha" atamasining bir qancha ta'riflari mavjud. Eng umumiy shakldagi loyiha (ingl.project) – "masalan, katta korxonada, masalan, o'ylanadigan yoki rejalashtirilgan narsa" (Webster izohli lug'ati).

Muntazam (tizimli) yondashuv nuqtai nazaridan, loyiha dastlabki holatdan so'nggi holatga o'tish jarayoni deb qaralishi mumkin – natija bir qator cheklovlar va mexanizmlarning ishtiroki bilan bog'liq.

"Loyiha boshqaruvi to'g'risidagi bilimlarKodeksida" loyiha – bu muayyan dastlabki ma'lumotlarga va uni qanday hal qilishni